

רצון או כפיה?

בנים - כאחים

לאחר שלבן רדף אחרי יעקב כתוב: "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים". "אחיו" - אלו בניו, ומסביב רש"י, שנקראו אחיו מכיוון שבאו לעזור לו.

זו חכמה שאנו לומדים מיעקב אבינו, **לעשות את הילד שלי לאח שלי**. שיבין שבעניין מסוים הוא שווה לי, עוזר לי ונהיה לי שותף. הוא אינו מרגיש כלל שאני מטיל עליו עול, ועושה את העבודה בחפץ לב, מפני שהתפקיד הזה מכבד אותו.

הילד שמתרגל לעזור להוריו ומשתתף עימם - הדבר מרומם אותו, ונותן לו הרגשה שיש לו מעמד חשוב בבית. ומעבר למעמד, הוא מקבל גם תפקיד שיש בו אחריות, ומתוך כך יגדל אחר כך אדם שיש לו אחריות בחייו לגבי בני ביתו ומשפחתו.

(הרב וולבה / זריעה ובניין בחינוך, עמ' כח)

שיהא הגדול נמלך בקטן

ישנם נושאים שאינם מעלים ואינם מורידים לגבי ההורים, ואילו הילדים מקפידים בהם ביותר. נושאים כגון אלו מהווים הזדמנות פז להתייעץ עם הילדים ולתת להם את ההרגשה הטובה, שמחשיבים את דעתם ומתחשבים בה. למשל, כאשר מתכוננים לצאת לטיול: "לאן נצא היום?" - והרי בלאו הכי אנו יוצאים למען הילדים! "איזה ממתק נקנה לכם?"

התייעצות עם הילד, אין בה כדי להפחית את הכבוד שהוא רוחש להוריו ומן הכניעה למרותם, ואף חז"ל לימדונו בכמה מקומות, שלכל אחד ראוי להימלך בקטנים ממנו.

למתר לציין שאיננו עושים זאת כדי לתת בידי הילד את זכות הקביעה. גם אם אפשרנו לו להביע את דעתו, הרי שאת החלטה נבצע, כמובן, לפי מיטב שיפוטנו.

בדרך זו הרווחנו שהילד זכה בהכרה שדעתו חשובה לנו, ותמיד נוכל לומר לו, שבכל זאת החלטנו אחרת. הוא ודאי יקבל בהבנה את קביעתנו אם נסביר לו בנועם כי שיפוטנו הושפע משיקולים נוספים.

(הרב קלצקין / ביני לבני, ח"א, עמ' 170-171)

כאשר לאמא נראה כי קר בחוף והיא רוצה שילדה ילבש סוודר, לעיתים מסרב הילד לבקשתה ללבוש, בטענה כי חם לו. במקרה זה, היא יכולה להכריח אותו לעשות זאת, אך גם אם נדמה כי הצליחה להתגבר על עקשנותו בעל כרחו, הרי שרק כאשר תסב עיניה ממנו מיד יסיר את הסוודר.

לעומת זאת, אם תתן את הסוודר לילד ותאמר לו: "קח את הסוודר עימך, וכאשר יהיה לך קר תלבש אותו" - הרי הסיכויים טובים שהוא ילבש הסוודר אף מיד, מכיוון שנתנו את הדבר לשיפוטו והוא המחליט, ואין בזה שום פגיעה בכבודו.

יש לאמץ כלל זה בכל פעם שאנו רוצים שהילד יעשה דבר מסוים. כך נותנים לו את ההרגשה כי הוא עושה זאת מעצמו וללא פגיעה בו על ידי כפיה וכדומה.

(הרב יואל שוורץ / בית אבא, עמ' 51, בשם הנכתב בעיתון "דאס אידישע ליכט")

לעורר את הרצון הפנימי

"אמר רבי יהושע בן לוי, כל מעשי בראשית בקומתו נבראו [בשלמות צורתם], לדעתו נבראו, לצביונם נבראו" (חולין ס, ע"א). פירש רש"י: "לדעתו - **שהודיעם שייבראו והם ניאותרו**. לצביונם - **בדמות שבחרו להם**".

אין ספק שהעולם היה יכול להיבראות בלי להתחשב בדעתם של הנבראים, אך לא זה העולם שרצה בו הקב"ה. מעשה הבריאה היה **באופן הנותן לברואים הרגשה שהם עצמם רצו להיברא**, ולכל אחד נדמה, שהוא בחר לעצמו את הצורה המושלמת ביותר עבורו.

דרכיו יתברך שנתגלו ביצירת העולם קובעים דפוסי התנהגות למחנכים, השותפים ביצירתו ובגידולו של האדם. ההורים נדרשים לשמוע את הילד, להכיר את רצונו, להסביר את דרכם וחיינוכם לפי הלך רוחו, ובתוספת פיתויים ואמצעים חינוכיים, לצפות שהוא אכן **יחפץ וירצה** בדבריהם.

אי אפשר לוותר על דעתו של הילד ולהוליך אותו כנגד רצונו. העלבון שבביטול רצונו וביזיון כבודו לא ינוקו, ומחירם הכבד הוא הנתק בין מבוגרים לילדים.

עיקרון זה נכון גם כאשר חפצים להעביר מסרים רוחניים ובלמוד התורה. על הדלקת הנרות בבית המקדש נאמר: "להעלות נר תמיד" (שמות כז, ב), ולמדו חז"ל: "להעלות - **עד שתהא שלהבת עולה מאליה**". (שבת כא, ע"א)

אור המנורה הוא כנגד לימוד התורה הנקראת "תורה אור". ונרמז בזה כי הכהן המדליק את המנורה, היינו המלמד תורה ומעלה את האור בתלמידיו, יביאם לכך **שאור התורה יעלה מתוך ליבם ומנפשם** - ותהא שלהבת עולה מאליה".

(הרב שלנר / אוהל יעקב ולא, עמ' 68-70)

לא די ללמד את הנער רק שחוב עליו לשמוע לקול המחנך ותו לא. כי לא יועיל בזה בלב, לסוף יראה את רבו כמתנגד **ועריץ זר** אליו. העיקר הוא להכניס בליבו דעה זו, שיידע, שהוא **הנער בעצמו הוא עיקר המחנך**.

לא קטן ונער הוא, רק נצר מטע ד' בנרם ישראל הוא, ועליו הטיל ד' חוב זה לגדל ולחנך נצר זה - **את עצמו**, לעץ גדול, עץ החיים, ולעשותו לעבד ד' וצדיק וגדול בתורה....

והוא האב והמלמד רק המורה אשר יורהו, איך יחנך את עצמו ומה דיבר ד'.

(הרבי מפיאסצ'נה הי"ד / חובת התלמידים)